

rů, zejména pokud nadále — jak tomu ve skutečnosti je — stranická báze nevyvíjí dostatečnou aktivitu. ISSPJ považuje zásadu demokratického centralismu, aplikovanou v Italské komunistické straně, v praxi za příliš centralistickou; L. Basso osobně však, snad v rozporu s jinými, soudí, že zejména příprava posledního sjezdu IKS byla vskutku demokratická a nesporně vedla k zvýšení uvědomění jejích členských mas.

Dále mluvil L. Basso o svých dojmech z návštěvy některých socialistických zemí (mj. ČSSR a SFRJ) a vysvětloval, které jevy v socialistických zemích mohou v řadách italských socialistů působit povzbudivě a které jevy naopak (zejména v minulosti) působily spíše negativně.

Poslední otázky přítomných se opět týkaly speciálně italské levice. Basso charakterizoval postoj některých jejích známých představitelů: Nenniho, De Martina (generálního tajemníka ISS) a Lombardiho (vůdce jejího levého křídla). Mluvě o západní kampani proti IKS, která je prý v „křizi“ (izolaci), poukázal na to, že IKS a ISSPJ představují asi 30 % obyvatelstva, a ztotožnil se v této otázce se stanoviskem L. Longa, že podstatné je jedině, zda strana dělá politiku, která odpovídá potřebám mas, nikoliv zda je ve vládě.

Pokud jde o koncepci „jednotné strany“ v původní (a již opuštěné) koncepci Amendoly (IKS), Basso s ní nikdy nesohlasil, ztotožňuje se však plně s perspektivou jednoty, která vyplývá ze společného boje IKS a ISSPJ. Na otázku, zda ISDS přeče jen neudělala ISS před fuzí obou stran jisté ústupky, zdůraznil L. Basso, že slučovací charta obsahuje jedině ústupky čistě slovní. Ve skutečnosti však ISS, jejíž členové jsou odborově organizováni společně s komunisty v levicové odborové ústředně CGIL, souhlasila se „svobodnou volbou“ odborové příslušnosti, tj. s právem členů vystoupit z CGIL, přihlásila se k zásadám protikomunistické Frankfurtské deklarace Socialistické internacionály z r. 1951, k po-

litice podpory NATO a k uplatňování linie levého středu (tj. spolupráce s křesťanskými demokraty) na všech úrovních, tedy i v obcích. Politicky tedy ISDS prosadila své pozice na sto procent.

Basso zdůrazňoval, že Itálie stojí na počátku plánování kapitalistického typu, ve kterém je základním prvkem tzv. „politika důchodů“, tj. zbavení odborových organizací možnosti boje za zvýšení mezd nad jistou stanovenou hranici „důchodů“; pro kontrolu kapitalistických zisků, kterým by „politika důchodů“ teoreticky rovněž měla stanovit meze, chybí ovšem příslušné nástroje kontroly. (Viz i dnešní situaci v Británii.) L. Basso proto očekává, že levicové odbory (CGIL) na politiku důchodů nepřistoupí, že se rozvine boj, přičemž je třeba počítat s tím, že pak ISS tento postoj CGIL označí za postoj komunistický a že pohružkou vystoupení svých členů a stoupenců a jejich převedení do převážně sociálně demokratické odborové ústředny UIL se pokusí o brzdění boje za odborové svobody.

Závěrem L. Basso zdůraznil, že lze složitý italský vývoj pochopit jen tehdy, když si uvědomíme, že Itálie, která po válce byla ještě značně zaostalá, je dnes již průmyslově — byť nerovnoměrně — velmi rozvinutou zemí, ve které se již uplatňuje neokapitalismus tak, jak v ostatních vysoce vyspělých západoevropských zemích. To vyvolává i jisté změny, zejména též ve smýšlení některých funkcionářských mezivrstev ISS, které účasti na určité technické moci (pozici u řídicích pák) dávají zřejmě přednost před politickým vlivem na masy. Podle L. Basso je nová spojená strana (vznikající ze sloučení ISS a ISDS) z pohledu strategického stranou sloužící monopolům. „Když na to nezapomeneme a masám to nezatajíme, pak můžeme i ve vztahu k ní být maximálně pružní.“ Basso zdůraznil, že marxistická strana musí být v taktice pružná; to však předpokládá, že bude ve strategii pevná.

Štěpán Plaček

DISKUSE S NÁVŠTĚVNÍKY Z NSR

Beseda s představiteli západoněmecké Kampaně za odzbrojení („Kampagne für Abrüstung“)

Dne 30. září byla v Ústavu pro mezinárodní politiku a ekonomii v Praze přijata tříčlenná delegace dnes již světoznámého západoněmeckého volného organizačního sdružení, Kampaně za odzbrojení, vzniklé

z velikonočních mírových pochodů odpůrců atomových zbraní („Atomwaffengegner“). Tato Kampaň za odzbrojení, sdružující mnoho jednotlivců a celé organizace nejružnějšího světového názoru a politic-

kého zaměření (od pacifistů, četných kněží, vědců, umělců a jiných intelektuálů) až k jednotlivým odborářským pracovníkům, ba i celým odborovým svazům a k studentské, dělnické, odborářské a socialistické mládeži), se během šesti let své existence stala v NSR neobyčejně populární. Zatímco se prvního mírového pochodu v r. 1960 zúčastnilo jen asi 500 osob, bylo již r. 1966 již kolem 135.000. Uvážíme-li, že zpravidla se namáhavých a někdy i riskantních pochodů účastní jen osoby značně aktivní a odhodlané, můžeme usoudit, že vliv Kampaně za odzbrojení je v masách mnohonásobně širší, a tudíž nikterak nepatrný.

„Kampaň“, jak bývá krátce nazývána, bojuje nejen proti všem druhům atomových zbraní a za atomové a všeobecné odzbrojení, ale i za vytvoření pásem uvolnění v Evropě, obzvláště za bezatomové pásmo ve střední Evropě, za vytvoření evropského systému bezpečnosti a za svolání evropské konference o této otázce. V poslední době organizuje tato velmi živá organizace také širokou propagační kampaň a též působivé masové demonstrace (například i demonstrace vsedě) proti americké agresi ve Vietnamu; současně velmi aktivně podporuje boj západoněmecké demokratické veřejnosti, zejména odborových svazů, proti chystaným nouzovým zákonům v NSR. Její tiskoviny proti válce ve Vietnamu (*Der endlose Krieg*, 1966) a její časopis (*Informationen zur Abrüstung*) vynikají zvláštní vtipností, znalostí psychologie dnešního prostého (zejména mladého) občana NSR a originalitou podání; vážnou, ale prostou a důraznou formou apelují především na morální city a společenskou zodpovědnost občanů. Kampaň přitom zdůrazňuje, že se nezastává žádné politické strany, ale usiluje o to, aby své požadavky přiblížila všem stranám a společenským organizacím. Byť Kampaň za odzbrojení není členkou Světové rady míru — na světové kongresy obránců míru vysílá jen své pozoro-

rovatele —, je nicméně i na poli mezinárodním dosti aktivní, mj. i v rámci známé mezinárodní pacifistické ústředny International Confederation for Disarmament and Peace (Mezinárodní konfederace pro odzbrojení a mír).

Ve snaze získat bližší informace o československém stanovisku k uvolnění vztahů s NSR a především k problematice evropské bezpečnosti vyslala Kampaň za odzbrojení nyní poprvé i do ČSSR oficiální delegaci, která byla hostem Československého výboru obránců míru. (Do ČSSR přijeli tři členové jejího Ústředního výboru: Herbert Faller a tajemník Klaus Vack, oba členové jeho řídícího kuratoria, a paní Christel Beilmannová, vedoucí redaktorka zmíněného již měsíčníku „Informationen zur Abrüstung“.) Byla uspořádána řada setkání, přičemž beseda v ÚMPE byla věnována zcela konkrétním aspektům jak problémů evropské bezpečnosti, tak i zejména vztahů mezi NSR a ČSSR. Stanoviska představitelů mimostranického a zásadně mimoparlamentního západoněmeckého bojového hnutí byla zřetelně formována v obtížné každodenní praxi mírové a demokratické propagace a agitace ve značně specifických poměrech NSR; beseda pracovníků ÚMPE s touto velmi zkušenou delegací se proto nemohla nikterak omezit na prostý výklad československých stanovisek, nýbrž bylo třeba je také vůči kritickým připomínkám hostů v lecčems obhájit a kromě toho zodpovědět řadu jejich často nikterak snadných otázek k jednotlivým zcela konkrétním problémům. (Vztahy NSR a NDR.)

Setkání s aktivními bojovníky proti ohrožení míru a demokracie na půdě západního Německa bylo pro naše teoretické pracovníky na poli mezinárodních vztahů velmi povzbuzující a svým způsobem rozhodně i poučné; měli jsme dojem, že i delegace Kampaně za odzbrojení získala lepší orientovanost pro svou činnost.

Výměna názorů se skupinou členů CDU - CSU (Politického klubu)

Povaha současných vztahů a styků mezi NSR a ČSSR a otázka jejich dalších perspektiv se v západním Německu nyní dostává nikoliv náhodou do popředí zájmu a je v tamějších politických, hospodářských a vědeckých kruzích předmětem četných diskusí a úvah. Tento zájem úzce navazuje na stále naléhavěji pociťovanou potřebu daleko reálnějšího pohledu na současné aspekty zahraniční politiky

Spolkové republiky, a zejména její tzv. východní politiky, jakož i na dosavadní bonnskou koncepci německé otázky vůbec.

Zanedlouho poté, co poslanec Helmut Schmidt, náměstek předsedy parlamentní frakce sociální demokracie ve Spolkovém sněmu, seznámil veřejnost Spolkové republiky s dojmy a poznatky ze svých nedávných cest, které ho vedly do některých východoevropských socialistických

zemí, uskutečnila se v Praze další, nikoliv nezajímavá návštěva za NSR. Tentokrát to byli příslušníci mladší generace vládních unionistických stran CDU a CSU, (dr. hrabě Kielmansegg mladší, asistent profesora Kogona na katedře vědecké politiky v Darmstadtu, dr. W. Moit z Institut für Sozialhilfe v Bonnu a poslanec CSU dr. Weigl), kteří koncem září přijeli do Prahy, aby tu besedovali s řadou čs. vědeckých pracovníků z oboru mezinárodních vztahů, mezinárodního práva a ekonomie, jakož i s představiteli tisku, rozhlasu a televize, a tím — jak říkali — přispěli k lepší vzájemné informovanosti a orientaci.

Při neformální výměně názorů s vědeckými pracovníky Ústavu pro mezinárodní politiku a ekonomii (28. 9. 1966) zdůraznili hosté z NSR, že nejsou mluvčími CDU — CSU a že jen volně projevují své osobní názory, resp. tlumočí hlediska Politického klubu, jenž je do ČSSR vyslal. Tento klub existuje v NSR teprve rok, není oficiální složkou vládní CDU-CSU, byl však nicméně založen z iniciativy řady činitelů CDU. Jak uvedl dr. Moit, usiluje Klub o to, aby především navazováním styků se západoněmeckými vědeckými kruhy, novináři a jednotlivými osobnostmi z politického života přispěl k vyhledávání a posilování realističtějších a progresivnějších elementů v zahraniční politice NSR a působil tak jako protiváha jistých „radikálních tendencí“. Především se tu vytyčuje cíl zlepšení vztahů NSR k jejím sousedům, což je — vzhledem k minulosti — považováno za obzvláště potřebné; představitelé Klubu zároveň dodali, že tento cíl pokládají za naprosto reálný. V popředí tu stojí všechny otázky, které by umožnily skutečně konstruktivní východní politiku NSR; sem v první řadě patří zmírňování, resp. odstranění napětí a zlepšení vzájemných vztahů (včetně eventuálního navazování diplomatických styků) s východoevropskými socialistickými státy. Členové Politického klubu mluvili o těchto cílech jako o svém poslání, kterému se chtějí věnovat nejen jako Němci, nýbrž i jako Evropané, a zdůraznili, že usilují o *dialog*, pro který by chtěli získat všechny zainteresované síly. Mají za to, že hlavním předpokladem úspěchu je porozumění, které ovšem musí být *vzájemné*.

V průběhu zcela otevřené rozpravy, ve které hosté byli především seznámeni s pohledy čs. vědeckých pracovníků na aktuální problematiku evropské bezpečnosti, se brzy ukázalo, že vedle mnoha důležitých a především i praktických otázek,

ve kterých vzájemné porozumění je možné, případně poměrně snadno dosažitelné, existuje řada dalších závažných otázek, kde se mu staví v cestu nejen striktně atlantické hledisko hostů, ale především jejich i dnes stále ještě nezměněný postoj k NDR a k otázce východních hranic Německa. Tu bylo třeba hostům zcela nepokrytě říci, že v těchto zásadních a klíčových otázkách bezpečnosti dnešní Evropy nemohou z naší strany očekávat pochopení pro svá stanoviska. Protože například dr. hrabě Kielmansegg patrně očekával porozumění pro to, že politika NSR má — jak řekl — zájem na udržování a posílení toho, co nazval „labilností mezinárodního postavení NDR“ (čímž myslel, že řada mocností ji diplomaticky dosud neuznává), bylo třeba hosty upozornit, že jakákoliv eventuální snaha západoněmeckých kruhů izolovat NDR nebo i jen oslabit její mezinárodní postavení jednáním NSR s ostatními evropskými socialistickými zeměmi, například s ČSSR, je naprosto iluzorní. Podobně nemohli hosté očekávat pochopení pro své stanovisko, že NSR snad jednoduše — „v příhodné chvíli“ — uzná hranici na Odře a Nise, že však tak ještě „nemůže“ učinit a že dnešní stanovisko vlády NSR o „nedefinovitosti“ této hranice je třeba chápat v souvislosti s potřebou udržet otázku sjednocení Německa „stále otevřenou“. Z naší strany bylo v této souvislosti zdůrazněno, že my pro toto zvláštní stanovisko západoněmecké vlády nemáme pochopení vůbec žádné a atlantičtí spojenci NSR ho mají, jak známo, pramálo, neboť tento postoj NSR jakékoliv zmírnění napětí v Evropě nesmírně ztěžuje a nutně vyvolává všeobecnou nedůvěru k Spolkové republice.

I když pochopitelně též řada zásadních hledisek našich vědeckých pracovníků byla pro příslušníky CDU-CSU sotva přijatelná, vyznačovala se rozprava nicméně značnou věcností a neobyčejnou a pozoruhodnou otevřeností. Pro nás bylo zejména sdělení dr. Molta, že Politický klub si jako své první pracovní téma vybral právě zlepšení vztahů k ČSSR. Toto téma bylo zvoleno nejen pro svou zvláštní aktuálnost, nýbrž i proto, že podle názoru Klubu jde — v porovnání s některými vzdálenějšími socialistickými zeměmi jihovýchodní Evropy — o složitější a náročnější problematiku vzhledem k zvláštním historickým zkušenostem Československa se sousedícím Německem. Bylo dále potěšující, že jsme své hosty při debatě o předpokladech vzájemného sblížení našich států nemuseli zvláště dů-

razně přesvědčovat o neplatnosti mnichovské dohody od samého počátku, neboť sami vycházeli z toho, že mnichovský diktát byl výsledkem zločinné politiky, a přečetli nám z interních materiálů Politického klubu tomuto stanovisku odpovídající formulaci. Ačkoliv tedy v tomto bodě šli zřejmě poněkud dále než oficiální politika jejich strany — vůbec už nemluvě o Straussovi —, přece jen soudili, že *oficiální* uznání neplatnosti Mnichova od samého počátku ze strany vlády NSR vyžaduje předchozí ujasnění některých právních důsledků takového prohlášení, zejména pokud jde o bývalé československé občany německé národnosti, kteří dnes mají státní příslušnost NSR. Při debatě v ÚMPE a zejména při dalších rozmlouvách s čs. znalci mezinárodního práva byli členové Politického klubu seznámeni jak se zásadním stanoviskem ČSSR, jež trvá na bezpodmínečné neplatnosti Mnichova „ex tunc“, tak i s čs. pohledem na právní aspekty této skutečnosti. V těchto více juristických debatách byla také přetřásána rozdílná hlediska na otázku formulace eventuálních obchodních dohod (problém tzv. „berlínské klausule“, jak to hosté nazývali) a řada dalších otázek.

Jelikož při výměně názorů o vědecky fundované koncepci vzájemné politiky obou států a problémech evropské bezpečnosti hosté stále stavěli na první místo perspektivu opětného sjednocení Německa, byli ujištěni, že ani ve vědeckých analýzách, ani v praktické politice z československé strany nikdo neusiluje o zvětšení rozdělení Německa, že dnes však jde o daleko naléhavější otázky, především o normalizování vzájemných vztahů a o vytvoření příznivého klimatu mezi všemi evropskými státy včetně obou států německých.

Členové západoněmeckého Politického klubu měli také možnost hovořit s některými představiteli našeho tisku, rozhlasu a televize o závažné otázce stavu vzájemné informovanosti.

Při další výměně názorů debatovali čs. vědečtí pracovníci s hosty i o vnitřní politické problematice NSR a o perspektivách dalšího vývoje CDU, resp. CSU. Hosté uváděli, že jejich strana chce být v budoucnosti stranou „lidovou“, nikoliv „stranou honorace“, že však kolem této otázky je, jak známo, i uvnitř CDU dosud nemálo debat a že velká část jejího dnešního vedení je nesporně ještě značně konzervativní. Členové klubu se domnívají, že vývoj jejich strany nepůjde ryze „americkým“ směrem, tj. že se strana

sotva přemění v převážně pouze volební sdružení, neboť v NSR je ještě dostatek prostoru pro činnost tradičních „členských“ (byť snad již ne právě masových) stran; jsou si však současně i vědomi jisté krize parlamentní demokracie v celé západní Evropě, jež, podle jejich názoru, souvisí se zastaralostí dnešních politických stran, které jako instituce politického života mají svůj původ již v minulém století. V této souvislosti připustili hosté rostoucí význam „zájmových organizací“ — uváděli zejména odbory a svazy podnikatelů —, které bezprostředněji odrážejí zájmy a požadavky jednotlivých vrstev moderní společnosti. Za úkol své politické strany považují především optimální skloubení úzkých skupinových zájmů, což ovšem vyžaduje vyšší stupeň znalostí (vzdělání) a vyšší specializaci funkcionářských kádřů. (Mezi poslanci CDU-CSU roste počet inženýrů a lidí podobné profese; tyto kádry pak ovšem nemají vždy potřebnou politickou rutinu.) Hosté se nedomnívají, že CDU je perspektivně ohrožena růstem vlivu sociální demokracie.

Očividný růst západoněmeckého militarismu se představitelé Politického klubu pochopitelně snažili bagatelizovat a v souvislosti s nedávnou tzv. generálskou krizí v NSR tvrdili, že společenská role důstojnického sboru není velká a vůbec se nedá srovnávat s minulostí. V této souvislosti bylo zajímavé upozornění československých vědeckých pracovníků, že podle rozborů sociologického složení a teritoriálního původu důstojnického sboru bundeswehru pochází více než 40 % důstojníků z kruhů přesídleneckých. Hosté se snažili dokazovat, že tu může jít jen o otázku čistě generační, tedy pouze o jev přechodný.

Další debata, kterou ÚMPE uspořádal s představiteli Politického klubu, byla věnována otázkám hospodářské spolupráce mezi ČSSR a NSR; zúčastnili se jí z československé strany pracovníci jiných vědeckých pracovišť, především znalci z oboru ekonomické teorie a praxe. Hosté byli na svou žádost v hrubých rysech seznámeni s hlavními zásadami nového československého ekonomického modelu, který u nich budil velký zájem. Pokud jde o vzájemné hospodářské styky, bylo jim vysvětleno, proč Československo nemůže být spokojeno s dnešním stavem a zejména s postojem NSR v této otázce. Spolková vláda spojuje uzavření obchodní dohody a poskytování výhodnějších obchodních podmínek Československu (jež je členem GATT) s politickými podmínkami a to je

pro ČSSR zásadně nepřijatelné. Relativní podíl Československa na stoupajícím objemu západoněmeckého zahraničního obchodu klesá; má-li nastat obrat k lepšímu, je na NSR, aby svůj dosavadní postoj změnila.

V řadě otázek zásadního rázu nemohlo přes veškerou snahu o vzájemné pochopení dojít k sblížení stanovisek; nicméně dokázalo toto zajímavé setkání čs. vědeckých pracovníků s představiteli mladší intelektuální generace CDU-CSU, že přání po lepším pochopení a vzájemných kontaktech je oboustranné a že loajální diskuse je nejen možná, nýbrž i v mnoha směrech velmi prospěšná. V každém případě může, jak soudíme, bližší seznámení

s československým stanoviskem a s jeho vědeckým zdůvodněním usnadnit orientaci těm, kdo dnes v NSR snad již začínají chápat, že se usilí o reálnější zaměření západoněmecké zahraniční politiky, nemá-li zůstat frází nebo pouhým propagandistickým gestem, musí odpoutat od jistých již dávno přežitých — a jak dosavadní vývoj již dokázal — i naprosto sterilních dogmat. Že živé debaty vyličeného druhu přispívají též k orientovanosti našich vědeckých kadrů a že z nich může vzejít případně i leckterý zajímavý podnět jak na poli teorie, tak i praxe, není snad třeba zvlášť zdůrazňovat.

Štěpán Plaček

VÝZKUM MÍRU?

Někdy koncem padesátých let, kdy svět začal více hovořit o míru a méně přemýšlet o válce, se objevily v USA a pak i v Evropě první vědci, skupiny, první ústavy „pro výzkum míru“. Při amerických univerzitách se tím zabývali někteří profesori, v Evropě jedním z prvních ústavů se stal Peace Research Institut v Oslo (PRIO), založený v létě 1959. Vznikl výzkum, na němž se podíleli odborníci z různých vědních disciplin, nikoli jen věd společenských [historie, sociologie, ekonomie či tzv. politologie], ale i exaktních [fyzikové, lékaři ap.]. Předmětem výzkumu se sice staly otázky z oblasti mezinárodních vztahů, v níž se bezprostředně promítají jakékoliv konfliktní situace mezi státy či soustavami, ale právě proto, že jde o otázky války a míru, bytí či nebytí lidstva, přihlásili se i jiní vědci. Známe ve Francii profesora biologie na Sorboně dr. A. Marois, který v r. 1960 založil mezinárodní Ústav života (Institut de la vie), v němž volně soustředil řadu lékařů, fyziků, historiků, filosofů, sociologů z různých zemí, kteří každý ve svém oboru svým specifickým vědeckým zájmem usilovali o povznesení lidského života a zároveň o vytvoření základní podmínky pro jeho optimální rozvoj — upevnění míru. Jiným příkladem volné organizace vědců, snažících se přispět v mezích svých možností k míru, je pugwashské hnutí, založené v r. 1957 anglickým filosofem B. Rusellem. Podobných, více či méně významných ústavů, organizací a skupin je v kapitalistických státech celá řada. Bylo by nerozumné toto hnutí podceňovat a nepodporovat ho, bylo by ale stejně nerozumné nerozlišovat podle kvality a cílů.

V některých socialistických zemích je výzkum přibližně stejných otázek, jenom jinak formulovaných, soustředěn v ústavech pro mezinárodní politiku nebo se mu věnují jednotlivci z jiných vědních oborů, i když by stálo jistě za zamyšlení nikoli převzít organizační formu „ústavu pro výzkum míru“, nýbrž najít svůj specifický výraz pro soustředění zájmu o tuto tematiku.

Tento úvod jsem považoval za nutné předeslat k informaci o 3. kongresu *Peace Research Society (International)* ve Vídni ve dnech 2.—4. září. Tato informace snad vypoví něco o jedné z různých společností či asociací pro výzkum míru. PRSI je, jak se zdá, dílem a záležitostí amerického profesora Waltera Isarda z University of Pennsylvania ve Filadelfii, jenž je její *spiritus agens*, a skupiny amerických odborníků v oblasti „mírového výzkumu“. V Evropě má podporu hlavně v Norsku v osobě ředitele tamního Peace Research Institut Johana Galtunga a pak zejména mezi pracovníky švédských univerzit a ve Velké Británii. Je zajímavé, že jde převážně o anglosaskou záležitost, kterou Francouzové ignorují, i když mají velkého odborníka v profesoru R. Aronovi, ale která nemá ani velkou odezvu v NSR. Profesor Isard má ovšem eminentní zájem na tom, aby činnost tohoto volného sdružení badatelů podporovalo co nejvíce vědců ze socialistických zemí. Na každoroční kongresy jezdí zástupci z ČSSR, Maďarska, Polska, SSSR a též z NDR. (Na letošní kongres ve Vídni zástupce NDR nedostal rakouské vízum, ovšem jenom jako „reciproční akt“ na udělování víz pro Rakušany do NDR). Složení účastníků a spolupředávajících